

Katechismus a teologická metodologie

(I) V odborné literatuře, časopisech i masových médiích se množí polemiky kreacionistů s evoluční teorií. Neodborná společnost, ideově vcelku ochablá, na to reaguje s větším či menším porozuměním, někdy vstřícně, někdy lhostejně. Ne tak evolucionisté. Vyvracejí argumenty kreacionistů se vši vervou, někdy trpělivě, jindy podrážděně, ale vcelku mohou stěží popřít, že jsou v defenzivě. Proč tomu tak je? Vypadá to jako v novozákonním podobenství o zloději, který přichází v noci a nečekaně. Zlodějů je mnoho a hlídač žádný. Zloděj je vždy ve výhodě, vždy o krok napřed. Než se probudí pán sadu, je polemický článek na božím světle; z našeho pohledu to vypadá jako očesaná hrušeň. Pán sadu má jiné starosti než hlídat v noci sad. Ryje, postříkuje, prořezává a štěpuje po celý den; jeho motivace je kladná. U zloděje a kreacionisty je tomu naopak: jeho motivace je záporná, jde přece o *evoluční* sad, kde se teď krade, ne o ten Hospodinův starozákonní! To vyvolává otázku po pracovní metodě obou soků v diskusi. U evolucionisty je metoda zřejmá: zdrojem závěrů je úvaha, logicky konzistentní a opřená o výzkum. V porovnání s tím to vypadá, jako by kreacionista neměl metodu žádnou: záporná motivace nepředpokládá žádnou metodu, pokud za ni nepovažujeme noc a plenění. Z pohledu nezasevěného diváka to ale vypadá tak, že diskuse kreacionisty s evolucionistou je plodná a obohacuje poznání! Řekněme rovnou, že to tak vypadá jen z pohledu laika; z odborného hlediska nepřináší taková diskuse zhora nic. Proč tomu tak je? Odpověď je jednodušší, než by kdo očekával: diskuse kreacionistů jsou neplodné proto, že jejich závěry nikdy nejsou v rozporu s katechismem! Když si tohle uvědomíte, je rázem jasno. Všechny jejich námitky totiž vyvěrají z katechismu a všechny jejich koncepty jsou v souladu s Druhým vatikánským koncilem! Závěr, že nemají metodu, je tedy evidentně mylný. Teologická metodologie je kompletně obsažená v katechismu. A protože drtivá většina polemizujících kreacionistů jsou katolíci, pokud ne přímo katoličtí kněží, podívejme se na *Katechismus katolické církve* (dále KKC) sub specie logické argumentace, do které se oni sami s takovou vervou pouštějí.

(II) Máme tři předběžné otázky: 1. Oč opírají svou jistotu, že Bůh existuje? 2. Oč opírají jistotu, že Bůh stvořil svět? 3. Oč opírají jistotu, že budoucnost vesmíru řídí Bůh? Všechny se týkají *existence*: první v přítomnosti, druhá v minulosti a třetí v budoucnosti. Jsou to tedy otázky ontologické, které se tážou po bytí, v našem případě po bytí Boha. To vědí autoři KKC sami a jejich ideový vůdce *Joseph Ratzinger* zvlášť. Jde tedy o zvlášť významný dokument, jehož duší je špičkový teolog a pozdější papež a jehož ideovou bází je poslední ekumenický koncil. A protože to autoři vědí, dostává se problém existence Boha celkem logicky do prvních podstavců KKC.

(III) V odstavci [31] čteme o „důkazech boží existence“, že to nejsou důkazy v tom smyslu, jaké vyžadují přírodní vědy, nýbrž ve smyslu „konvergentních (sbíhavých) závěrů“; ty však jsou „přesvědčivé“ a umožňují „dosáhnout opravdové jistoty“. Bůh proto může být „s jistotou poznán ze stvořených věcí přirozeným světlem lidského rozumu“. [36] „Takové hledání vyžaduje od člověka veškeré úsilí jeho rozumového nadání“ [30] a může „pomáhat k zjištění, že víra není proti lidskému rozumu“. [35] Důsledkem je tvrzení, že „nikdy nemůže být opravdový rozpor mezi vírou a rozumem“. [159] To jsou nejobecnější teze, které zakreslují obrys terénu, na němž se pohybujeme. Nebude na škodu, když připomeneme, že Druhý vatikánský koncil, poslední ekumenický koncil v dějinách katolické církve, se konal v letech 1962-65 a že jeho téma bylo „Církev v moderním světě“. Abychom se nemýlili s tím „moderním světem“, citujme: „Žádné vyznání jednotlivých období života církve nemůže být považováno za překonané a zbytečné.“ [193] Ocítají se tedy v KKC vedle sebe citáty z dnešních, středověkých i starověkých teologů, modernistů, scholastiků i apologetů, a nejen jejich, ale také výroky „rybářů od moře Galilejského“. Můžeme tedy v našich odkazech bez obtíží vynechat jména, která uvedeme jen tam, kde to je nějakým způsobem ilustrativní.

Především je třeba zdůraznit, že to jsou teze a nic víc; *dokázat* jejich platnost by vyžadovalo značné úsilí, pokud je ovšem něco takového vůbec možné. Závěr (Z_1) z toho je, že katoličtí kreacionisté by měli především dokazovat své teze, a ne polemizovat s vědeckými teoriemi. Je v tom ovšem záměr: přenést povinnost argumentace na svého soka! To je chytré a vědci, jimž chybí cca dva tisíce let duchovních cvičení, na to vždy k velké radosti teologů přistoupí. Jedno z tvrzení obsažených v předchozím odstavci však teze není, totiž že „to nejsou důkazy v tom smyslu, jaké vyžadují přírodní vědy“; to pochopili sami kreacionisté, není to ale zásluha teologů. Uhájit platnost tomistických „důkazů“ opravdu nelze, a pokud tomu tak je, vnucuje se otázka, co z toho plyne. Závěr z toho (Z_2) může být jediný, totiž že kreacionisté tvrdí existenci entity, kterou nemohou nijak dokázat. To není nic nového, nás tu však zajímá především to, jak na takovou situaci „církve v moderním světě“ zareaguje, jak se s ní vypořádá. Dělá to příznačným způsobem.

Představme si „důkazy existence“ jako vektory, které konvergují (sbíhají se) k jedinému ohnisku: bod, v němž se protnou, je důkaz, že „neviditelná entita“ existuje; vědec by dodal „pravděpodobně“, ale to bychom od KKC chtěli příliš. Ostatně to věda „dodává“ už dlouho a s takovou vehemencí, že i církev od představy „důkazu setkáním čtyř vektorů“ ustoupila. Důsledkem je teze o „konvergenci (sbíhavosti)“; to však je privativní důkazová entita. Když něco podobného tvrdí věda, např. že v centru naší galaxie musí být masivní černá díra, staví na Newtonových zákonech a vyvíjí techniku, která jí umožní tuto hypotézu verifikovat, jak se i stalo. Představme si katolickou „tezi o konvergenci“ tak, že z pole předpokládaného „souběhu“ vyjmeme větší či menší políčko, v němž se vektory „pravděpodobně setkávají“. Výsledkem je, že vektory končí na hranici „vystřižené díry“ a dál už jen „poukazují“. Papír nám reprezentuje prostoročas, okraje díry jeho konec. Závěrem z toho (Z_3) je, že „konvergence“ tvrdí existenci prázdného prostoročasového pole. Všimněme si ale, že kreacionista s ním nakládá tak, jako by „boží vektory“ byly přímky a stačilo by k nim přiložit lineál a prodloužit je mimo prostoročas; že by to mohly být křivky nebo že třeba vůbec nepokračují, ho ani nenapadne. Přiložíme-li ontologický „lineál“ k zakřivenému prostoročasu, máme vystaráno: důkazy jsou pak navzdory „nevědeckosti“ (kterou KKC připouští) „přesvědčivé“ a „umožňují dosáhnout opravdové jistoty.“ Závěrem z toho (Z_4) pak je, že z „konvergujících definic“ jsou vyvozeny nepravdivé závěry. Nepravdivé je i tvrzení, že „nikdy nemůže být opravdový rozpor mezi vírou a rozumem“, resp. vírou a vědou (Z_5). Je to tvrzení účelové, zajišťující teologii výlučné postavení mimo každou kritiku. Někteří teologové pak příznačně tvrdí, že teologie je „korunou věd“. Korunou vskutku je, ale čeho, to nebudu specifikovat. Ze Z_3 vyplývá i nepravdivost tvrzení, že „Bůh může být s jistotou poznán ze stvořených věcí přirozeným světlem lidského rozumu“ (Z_6). Otázkou zůstává, co ve světle našich závěrů znamená tvrzení, že „takové hledání vyžaduje od člověka veškeré úsilí jeho rozumového nadání“. Snad se to postupně vyjasní.

(IV) S prostoročasem se tu vůbec zachází nedbalým způsobem. Tvrzení „On je Bohem mimo prostor a čas“ [205] nás už nepřekvapí, plyne totiž z [31]; nakolik ale [31] není důkazem, platí i tady Z_2 , totiž že se tvrdí existence něčeho, co nelze dokázat. Pokud by ale tvrzení bylo pravdivé, mělo by to citelné následky: Bůh by byl „mimo vesmír“, asi jako v teorii paralelních vesmírů, a musel by si k nám zjednávat přístup červími děrami. Věta „U něho není změny“ [212] potvrzuje existenci „mimo čas“. Jinak řečeno, kreacionisté nepokročili nad řešením svatého Augustina, který si pozoruhodným způsobem položil otázku rozdílu mezi „věčností“ a „časem“, ale neuměl ji řešit; proto i pro dnešní teology zůstává taková věc „nevýslovným tajemstvím“ [230]. Naproti tomu kreacionisté zcela potlačili řešení I. Newtona, jenž „prostor a čas“ považoval za „souvěčné“ s Bohem. Absolutní prostor (vakuum) je „atributem Boha“, „vyjádřením jeho nezměrnosti“, tvrdil Newton. Totiž: „Pokud by věčnost a čas byly v rozporu, jak by Bůh existoval?“ To je jasnozřivá otázka, a nemělo by nám ujít, že Newton se svými fyzikalistickými tezemi brání ateismu. Jeho věta „Mimo prostor

a čas Bůh není nic“ je osudová věta teologie, která se ocitla na křižovatce. A protože se jí zalekla, udělala několikasetletý krok zpátky.

Co pak ale znamená výraz „Jenž jsi v nebesích“? Podle KKC to neznamená žádné „místo“ či „prostor“, nýbrž „způsob existence; ne jak je Bůh vzdálen, nýbrž jak je vznešený“ [2794]. K tomu musíme podotknout několik věcí. Předně, že toto tvrzení odporuje topografii posvátných míst v Bibli i v jiných částech KKC, kde jsou výrazy „země“, „nebe“, „podsvětí“ či „oblak“ (který zahalil Krista při nanebevstoupení) vždy konkrétní [28] [126] [697]. Nejvíc ilustrativní je tato definice: „V Písmu svatém znamená výraz ‘nebe a země’ všechno, co existuje, celé stvoření. Poukazuje také v rámci stvoření na pouto, které zároveň spojuje a rozlišuje nebe a zemi: ‘Země’ je svět lidí. ‘Nebe’ nebo ‘nebesa’ může označovat oblohu, ale také ‘místo’ vlastní Bohu, on je náš ‘otec na nebesích’, a proto označuje i ‘nebe’, které je eschatologickou (konečnou) slávou. A konečně se výrazem ‘nebe’ označuje také ‘místo’ duchových tvorů – andělů – kteří obklopují Boha.“ [326] Výrazy „Země a nebe“ i „obklopují“ jsou prostorové výrazy a nic nepomůže, že je dáme do uvozovek. Země je prostě a jednoduše „místo lidí“ a nebe naproti tomu „není místo lidí“. „Místo“ je vždy místo, jakkoli abstraktní nebo zamlžené katolickými dýmovicemi. Z₆ potom říká, že KKC abstrahuje z biblické, konkrétní sémantiky, kterou přizpůsobuje „filosofickým“ nárokům; tím ji ovšem i falšuje. „Způsob existence“ zní sice filosoficky, ale je příznačně vyjmutý z prostoročasu („místo ani prostor“).

O něco dál se KKC k problému „místa“ vrací a „vznešenost“ konkretizuje jako „jeho přítomnost v srdci spravedlivých“ [2802]. Ale tohle jste nám mohli říct hned v odstavci [1] a ušetřili bychom si dlouhé hodiny čekání na Godota! Že je Bůh jen v „srdci“ (v „citovém mozku“) věřících, to přece tvrdíme také a už dávno, dříve než vy! Pak ovšem chápeme, proč je nutné tolik lpět na „zmrtvýchvstání těla“. Nazírají-li totiž „čisté duše“ po smrti „přímo Boha“, nemají k tomu určené „žádné místo“, a to doslova a bez uvozovek! Jediné ontologicky platné „místo“ je ve vzkříšeném srdci. Závěr Z₇ pak říká, že figura „čisté duše“ je logicky nekonzistentní a její psychologický status je čistě bezvědomí. Je to však figura mocenského nároku na poznání, neboť jen čistý subjekt, absolutně nezávislý na těle, může přírodě diktovat podmínky. Karteziánský subjekt je mocenská entita.

Důsledkem [31] je i tvrzení, že „On je první příčina, která působí ve druhých příčinách a skrze ně“ [308]. Occamova břitva tu bere strnisko i s kůží, ale to není to hlavní. Důležitější je, že [308] je v rozporu s [36], a to naprosto. [36] totiž tvrdilo, že „Bůh může být s jistotou poznán ze stvořených věcí“. Pozor, tvrdí se „poznán“, nikoli „věřen“! Věřit takovou věc ovšem mohu, a dokážu si ji i představit, prožívat a vzývat ji, ale *poznat*? Že ji sami kreacionisté „nepoznávají“, plyne z teze o „konvergenci“ [31], která představuje „vyjmuté pole prostoročasu“. Z₈ nám pak říká, že tvrzení o poznatelnosti Boha z přírody je neplatné.

(V) Teologům pak nezbyvá než skutečnost dokonale zamlžit. „Jazyk nemůže Boha vystihnout v jeho nekonečné jednoduchosti“, [43] „nemůžeme pochopit, jaký Bůh je, ale pouze jaký není a v jakém vztahu se k němu nacházejí jiné bytosti“. [43] Nevíme-li však, jaký „je“, pak nemůžeme ani určit „vztah k němu“ (Z₉). To první je čistě negativní, zatímco druhé pozitivní entita. Nevíme také, jak by „nekonečně jednoduché“ mohlo nést nějakou informaci (Z₁₀). S in-formací je to v KKC vůbec potíž. Boží syn existuje „ve dvou přirozenostech“, ale „bez směšování, beze změny, bez rozdělení, bez odloučení“. [267] „I sám hmotný vesmír bude proměněn. Bůh pak bude ‘všechno ve všem’.“ [1060] „Nekonečně jednoduché“ a „všechno ve všem“ je logický spor (Z₁₁). Nekonečně „jednoduché“ je jen absolutní fyzikální vakuum, a je takové proto, že neobsahuje žádnou částici ani energii. Absolutní vakuum tedy vyhovuje katolickým termínům „nehmotný“ a „mimo prostor a čas“. „Uvnitř“ vesmíru se „takové“ vakuum nevyskytuje. Je to tak zvané „falešné“ vakuum, jeho fyzikální hodnoty jsou však měřitelné a jeho struktura definovaná.

Dikce KKC není víc než slovní ekvilibristika a každý z nás si podobných „definic“ umí vymyslet plné kornouty. Katolická církev to také ve vydatné míře dělá: „Svou apoštolskou autoritou *definujeme*, že...“ [1023] To je typický a nenáročný způsob myšlení, svým původem z pátého století. Dnešní univerzity by vám za takové „konfuzní a nedistinktivní myšlení“ ukončily studium, s výjimkou teologické fakulty ovšem, kde si tahle „logika“ dokonale přichází na své! Teologie je totiž „rezervovaná oblast“; pro koho, odpověz si každý sám. A tak nepřekvapí tvrzení: „Přestože se Bůh zjevuje, zůstává nevýslovným tajemstvím. Kdybys ho pochopil, nebyl by to Bůh.“ [230] Iracionalismus, programový a vědomý, tu staví definici mimo možnost jakékoli racionální kritiky (Z₁₂). Jak by ne, když „Bůh je transcendentní autorita“ [239] a církev „nepodřídila víru lidské moudrosti“, [251] takže boží dílo „přesahuje jakékoli chápání a jakoukoli lidskou možnost“? [497] Čtete tu dokonce, že „Pošetilá Boží věc je moudřejší než lidé!“ [272] Přesahuje-li „Boží věc“ jakékoli chápání, jak je možné o ní vůbec mluvit? Jak je možné o ní cokoli vědět? Je-li Bůh pošetilý, proč „zjevení“ pravdy přijímat? Jak osvěživě naproti tomu působí věta antického filosofa „Bohové nám nezjevili všechno, ale člověk, bude-li chtít, nalezne nové a lepší“! Ovšem: bude-li chtít! A katolík nechce, proč, to tu nemíníme probírat, ale je to každému jasné.

To, co „nelze vnímat smysly“, můžeme podle svatého Tomáše vnímat „pouze vírou, která se opírá o Boží autoritu“. [1381] Tematizace smyslů, kterým je přiznána poznávací schopnost, by byla důležitá, kdyby smysly nebyly hned v následujícím kroku devalvovány. „Poznání vírou“ (notabene autoritativní!) je kognitivní placebo magického myšlení. Za pozornost stojí i spojení „*pouze* vírou“, vyjadřující privaci (Z₁₃). To nám potvrdí následující výrok: „Existuje však ještě jiný řád poznání, kterého člověk svými vlastními silami vůbec nemůže dosáhnout, totiž řád Božího zjevení.“ [50] Nemohu-li nějakého poznatku vůbec dosáhnout, jak ho mohu vědět „bezpečně“? Taková moudrost svádí k pasivitě, nekritičnosti a pověře, věda má ale jisté standardy pravdivosti. Zajímavé na tom je především to, že falzifikace je zvýhodněna vůči verifikaci, a to absolutně. Vytvoří-li vědec hypotézu a ověřujete-li ji desettisíckrát, pak jediný případ jejího selhání, třeba právě ten desettisící, hypotézu vyvrací. V KKC je to přesně naopak: „Věra je jistá, jistější než kterékoli lidské poznání... Deset tisíc potíží nevytváří jedinou pochybnost.“ [157] Svého času stálo československé zdravotnictví před otázkou: obsahují naše krevní konzervy virus HIV? V prvních deseti tisících konzerv nebyl virus nalezen, ale ouvej, byl přítomen v druhé desettisícovce! Potom se ovšem příznačný výrok KKC, totiž že „lidé si snadno namluví, že je falešné nebo alespoň pochybné to, co by nechtěli, aby byla pravda,“ [37] vztahuje především na všechny autory KKC a Josepha Ratzingera zvláště! Protože „katolická odpověď“ je v tomto případě smrtící a každý asi ví, kam tím příkladem s HIV mířím. Ani virus totiž „nelze vnímat smysly“. Závěr z toho je, že tvrzení „neviditelné ontologie“ jsou nebezpečná a v poslední instanci smrtící (Z₁₄).

O něco dál nás posune výrok z Tomášova Hymnu z téhož [1381], kde se říká: „Zrakem, hmatem, chutí tebe nevnímám, jen sluchem svým tě jistě poznávám. Věřím vše, co hlásal světu Kristus Pán.“ Výluka smyslovosti tu nepostihla sluch, ale jen zdánlivě: ve skutečnosti nejde o sluch, nýbrž o audiální status jazyka! „Hmat“ a „jazyk“ jsou však entity odlišného „řádu“ (Z₁₅), abychom použili oblíbený termín KKC. Co hlásal Kristus, víme z evangelií: jsou to do poslední řádky podobenství a vyprávění! Vyprávění má ale zprostředkovaný, nepřímý ontologický status (Z₁₆). Proto Aristotelés říká, že snadněji se věří eposu než tragédii. Důvod? Protože v eposu, jak říká, „není na jednající postavy vidět“! Vidíme-li totiž události na vlastní oči, případnou nám mnohé věci, jak je líčí mytologie, prostě nehodnověrné. A tak opět jednou máme „všechno ve všem“, v tomto případě hmat a jazyk ve společném koši poznání. Status narace přitom teologům velmi vyhovuje a je opět celkem jasné proč. Teologové nám vyprávějí.

(VI) Ptáme se potom plným právem, jaká je „teorie poznání“ katolických teologů, kteří s takovým úsilím glosují *poznatky* evoluční vědy. Kdyby nešlo o vědu, ale o nějaký křesťanský mýtus (třeba Mariino nanebevstoupení; pozor: jde o *tělesný* akt!), asi bychom nad tím mávli rukou. Protože však jde o vědu a její poznatky, máme nejen právo, ale i povinnost měřit teologickou „gnoseologii“ vědeckými standardy.

Vyděme z úvodního příkladu [31] a z jeho představy „konvergentních (sbíhavých) závěrů“; představovali jsme si je jako vektory, končící na okraji „díry vystřižené v prostoročase“. Můžeme teď do ní vložit libovolnou událost, třeba vstoupení panny Marie s „duší i tělem“ na nebesa. Teologové nás poučí, že nejde o obyčejné, nýbrž o „oslavené tělo“, takže byste je marně hledali teleskopem; je to tedy „díra vystřižená v prostoročase“. Čteme: „Smysl této události je dostupný jen pohledu víry, která ji vidí v oné ‘vnitřní souvislosti’, jež spojuje navzájem všechna tajemství.“ [498] Věřím tedy, že v prostoročasové „díře“, kterou *nijak* nepoznávám (!), dlí panna Marie „s duší i tělem“; proklamovaná „vnitřní souvislost“ je „souvislost uvnitř vystřižené díry“. Navíc se „vnitřní souvislost“ v KKC spojuje se „smyslem“, což ji posunuje o další verifikovatelnou úroveň níž, a s „tajemstvím“ (další „level“ dolů). V odstavci [46] se s „poznanou jistotou“ spojuje pro změnu zase „svědomí“. A tak máme opět jednou „všechno ve všem“. Závěr z toho je, že katolické poznání je specificky de-gradované (Z₁₇), a to psychologickými, hodnotovými a etickými proměnnými. Když něco „absolutně převyšuje řád hmatatelných věcí“, pak se nutně „lidský duch“ dostává „do potíží pod vlivem smyslů a představivosti.“ [37] V oblasti „kam není vidět“, se dobře čaruje a předstírá; je to „rezervovaná oblast“ iluzionistů, „skanzen“ scholastiky.

„Smysl“ a „tajemství“ poznává katolík především v modlitbě. „Avšak když chtějí Písma označit místo, odkud vyvěrá modlitba, hovoří někdy o duši nebo o duchu a nejčastěji o srdci (více než tisíckrát). Je to srdce, které se modlí.“ [2562] Jinak řečeno, „smysl tajemství“ poznává „nižší duše“, ne „duše rozumová“, nýbrž (v termínech Platóna, Aristotela či Tomáše Akvinského) duše „vášnivá“, „animální“. Katolík tedy poznává „animální duši“. „Je to náš skrytý střed, nepostižitelný rozumem... Je to místo pravdy...“ [2563] Nakolik model v [2562] platí pro poznání („je to místo pravdy“), pak je pro poznávací schopnost blokována nejvyšší, tj. rozumová duše, což je řízená kognitivní regrese. To je také náš další závěr, Z₁₈. „Rozjímání je hledání v modlitbě, které uvádí v činnost myšlení, představivost, city a touhu.“ [2723] Všimněme si převahy termínů pro psychologii „nižší duše“ („gnoseologia inferior“ podle Baumgartena), těch citů a touhy především! City a touha jsou významná „hermeneutická proměnná“, a jako taková patří do „struktury přesudků“ (Heidegger); jde tedy o přesudečné poznání. Závěr Z₁₉ pak říká, že poznání podle KKC je poznání přesudečné.

Katolík může přemýšlet a také přemýšlí, v rámci „slibu věrnosti“ dokonce usilovně a poctivě, ale vždy jen v emočním oparu náboženství. „Vnitřní modlitba je mlčení, symbol budoucího světa.“ [2717] „Mlčení“ jako „symbol“ může znamenat jediné, totiž výmaz vědomí. Netvrdím, že nám teolog zprostředkuje „takovou“ specifickou událost; s tím by ostatně těžko pochodil, protože „taková“ je mimo jazyk a tudíž i nepřenositelná. Jinak řečeno, jedná se vždy a nutně o metaforu (Z₂₀). Metafora může vyjadřovat jakoukoli událost, třeba schizofrenní nebo ufologickou. Co tady ale tvrdím a co je pro nás důležité, je skutečnost, že s takovou „fundamentální zkušeností“ přistupuje každý teolog k vědě, ať už je evoluční nebo revoluční (Z₂₁). Tato zkušenost, ať je psychologicky jakkoli hluboká a příjemná, představuje emoční blok, tedy blok kritického myšlení. Je tomu tak mimo jiné i proto, že katolický cíl, to pověstné „telos“ scholastiky, je v posledku hedonický: „Vírou předem vychutnáváme poznání, které nás učiní blaženými v budoucím životě.“ [184]. Není pak divu, že „pro ty, ‘kdo jsou vně’, zůstává všechno hádankou.“ [546] Hádankou je pak pro nás především to, proč by v přirozených příčinách a za nimi musely být „nadpřirozené příčiny“ a proč by „evoluci“ měl „plánovat“ Trojjediný Bůh? Usilovná poctivost dělá z teologů filosofické mažoretky, jinak

řečeno, jejich myšlení se snaží o jediné, totiž potlačit vlastní kognitivní disonanci (Z₂₂). Odstrašujícím případem je Úvod do filosofie od rakouského teologa Arno Anzenbachera. Kniha, která se v českých zemích po listopadu 1989 rozplemenila jako bolševník, totiž pojímá evoluci jako „teleologický proces“, tedy na úrovni, která nedosahuje ani Lamarcka! Co jiného ostatně můžete očekávat od novotomisty?

Neodpustím si ještě poznámku, možná ani není tak zlomyslná, jak by se mohlo na první pohled zdát; v podstatě jde o vědeckou korektnost. Často čteme v KKC, např. ve [37], [142] a [151], že Bůh je „neviditelný“ nebo že ho „nikdy nikdo nespátřil“ nebo že „absolutně převyšuje řád hmotných věcí“. To není pravda a stačí si vzít k ruce Starý zákon. Mojžíš Jehovu spatřil, i když ne tváří v tvář. A nejen on, nýbrž i Áron, Nádab, Abihú a sedmdesát starších při svém výstupu na horu Sínaj. Spatřili sice „jen nohy“, ale „safír průzračný jako čisté nebe“ pod těma nohama viděli do jednoho všichni. Podruhé viděl Mojžíš Boha sice celého, ale jen „zezadu“. Bůh prochází „skalní rozsedlinou“ (což je místo), a když „jde kolem“, zakryje Mojžíšovi oči, aby neviděl „Boží tvář“. Když odtáhne dlaň, spatří Mojžíš „celého Boha“, bohužel (či bohudík?) jen zezadu. Kromě toho zjevil Hospodin „již na začátku sám sebe prarodičům.“ [54] Potlačím zlomyslnou chuť glosovat pohled na „Boha zezadu“ a přejdu k meritu věci: oni (katolíci) nám (ateistům) zamlčují právě ta místa Bible, která legitimují obyčejnou vědecko-selskou „zvědavost“! Že tím desinterpretují Bibli, je zřejmé. Obě poslední věty můžeme považovat za další dílčí závěr (Z₂₃). My pak směle zaměříme teleskopy k „nebi“ a nic se nenecháme odradit tvrzením, že to „není žádné místo“. Vždyť pokud Mojžíš viděl podvokrát samého Boha, a to *tělesně*, proč bychom my nemohli někde v nebeském průsmyku spatřit tělo Panny Marie? Požehnaný teleskop, který učiní takový objev, neboť právě tím okamžikem bude všechno jinak, evoluce neplatí a pravdu má katechismus! Naše naděje je o to větší, že všechny charakteristiky Boha na začátku tohoto odstavce jsou v plné shodě se starověkým a středověkým chápáním světla. Světlo by nám teologové snad věřili? Pokud ano, teorie „velkého sjednocení“ je blízko, blizoučko!

Taková situace zatím „bohužel“ nenastala, a tak v KKC čteme: „Musíme také čelit některým způsobům myšlení ‘tohoto světa’; nejsme-li bdělí, zjednájí si k nám přístup názory, jako např.: pravda je prý jen to, co se dá ověřit rozumem a vědou...“ [2727] To jsou ovšem „myšlenkové proudy nepřátelské náboženství.“ [29] To je také důvod, proč „Bůh příslibů vždycky varoval člověka před svody toho, co se od prvních počátků zdá, ‘že je dobré k jídlu, lákavé pro oči, a co slibuje vševědoucnost.“ [2541] Za „vševědoucnost“ si dosad’ „vědu“, a hned víš, odkud vítr vane a kdo jsou ti „nepřátelé“ křesťanství! Nemůže nám ujít ani jazyk takových prohlášení. Odkud my to jenom známe? Ale ovšem, známe to z doby celkem nedávné, dvacet let zpátky je tomu! Je to totalitní jazyk, řeč s absolutním nárokem na pravdu (Z₂₄), takže nikoho neudiví („všechno ve všem“!), že se tu vedle sebe ocitají „jídlo“ a „poznání“! Pak ovšem: „je třeba uznat“, „musí se považovat“, [107] „církve překládá k věření“, [1814] „církve pevně trvá na tom, že“ a „církve bez váhání potvrzují historičnost“, [126] a tak dál, a tak podobně. Pěkně to vyjádřil svatý Augustin: „Nevěřil bych evangeliu, kdyby mě k tomu nepohnula autorita katolické církve.“ [119]. Chce se nám dodat „chudák“, ale může si za to sám.

KKC rovněž s oblibou používá *zesilující výrazy*, které mají zastřít nejistotu mluvčího o tom, co sám říká, úplně jako v Rudém právu. Uvedme příklady: pronikavější, hluboký, vynikající, dokonaleji, přesvědčivý, opravdový, bedlivě, pronikavější, bezpečný, důvěrné a bezprostřední, obdivuhodný, neúnavně, věrný, dokonale, ryzost, harmonie, ušlechtilý, vzrůst a prohloubení, ochotně a pohotově, obdivuhodně, podivuhodným způsobem, ohromujícím způsobem, věrnost, účinně, s vynalézavou příčinlivostí, nesmírně cenný, bohatý, jedinečný, definitivní, neomylně, pevně, plně, radostně, stále zvětšovat svou jednotu... Stačí? Kdo máš uši, slyš! Závěr? Že totalitní jazyk KKC je protkán plevelnými výrazy, které nic neříkají a mají agravační funkci (Z₂₅).

(VII). Taková „teorie poznání“ klade zcela specifické nároky na poznávající subjekt. „Dobrovolné pochybování o víře opomíjí nebo odmítá považovat za pravdivé, co Bůh zjevil a co církve předkládá k věření. Nedobrovolné pochybování označuje váhání uvěřit, obtíže při překonávání námitek spojených s vírou, nebo také úzkost způsobenou její nejasností. Je-li vědomě pěstováno, může vést k zaslepení ducha.“ [2088] Pochyby, od antiky základ filosofování, jsou tu metodicky diskvalifikovány a reinterpretovány jako „zaslepení ducha“! Tím se teologie legitimuje jako non-filosofie; je to sice myšlení, ale nefilosofické a protifilosofické, dokonce antifilosofické, a samozřejmě nevědecké. Jak potom může polemizovat s vědou? Jak jinak, než jako programová „antivěda“ (Z₂₆)! Teologie jakožto „koruna věd“ je pseudo-termín, pavěda a relikv střeďověku. Kreationismus pak není nic jiného než mýtus, oděný do filosofického „ornátu“, zcela po způsobu středověkých poetik.

V předchozím odstavci jsme viděli, že „pochybování“ je vnitřně diferencované do dvou stupňů. Třetí a čtvrtý stupeň, které k nim teď přidáme, jsou pak obzvlášť závažné: „Nevěra je nedbalost o zjevenou pravdu nebo vědomé odmítání dát jí svůj souhlas. Bludem se nazývá tvrdošíjně popírání některé pravdy, kterou je nutno věřit.“ [2089] Nepřeslechli jsme se? Nikoli, o bludu a bludech se v KKC hovoří s gustem a opakovaně, jako ve středověku. Neodvolaný blud už sice není důvodem k upálení, ale exkomunikovat vás vždy ještě můžeme, o tom ví někdejší prefekt *Kongregace pro nauku víry* Ratzinger své! Jeho přezdívka „Boží rotvajler“ zřejmě není tak docela neoprávněná. Není pak divu, že náboženská víra vzbuzuje i „úzkost“, jak KKC připouští v odstavci [2088]. Hlavním úkonem zbožnosti podle KKC je totiž „klanění“. [2096] „Při klanění „duch padá na tvář... a uctivě mlčí před Bohem.“ [2628] Ideálem „klaněního se“ je pak „zkroušený duch“ [2100]; člověk je totiž před Bohem vždy „boží žebrák“. [2559] Banality? Nikoli, nýbrž (opět) fundament! Fundamentální zkušeností kreationisty je totiž devótnost (Z₂₇)! Jak jinak, když papež je *suverénem* státu Vatikán?

V podivném světle se pak jeví tvrzení [159], že „nikdy nemůže být opravdový rozpor mezi vírou a rozumem“. Nemůže? Ano, ale jen potud, pokud uznáváte hierarchickou nadřazenost papeže a křesťanského „zjevení“, které on ztělesňuje a svou autoritou zaštiťuje! Ptáme se tedy, „jaká“ to je autorita. Vědecká? Jistěže ne, „zjevení“ nám přece podle KKC říká, že „Bůh stvořil z jednoho člověka celé lidské pokolení a dal mu bydlet všude na zemském povrchu.“ [28] Jak tohle chcete dát dohromady s evolucí? Ale přece tisícovým způsobem, stačí zasednout a začít si jaksi „ex offo“ vymýšlet! Osobně si troufám stvořit za hodinu deset takových „zjevení“! Na jedno však přitom nesmíte zapomenout, že totiž „celek věřících se nemůže mýlit ve víře. Tuto svou neobyčejnou vlastnost projevuje prostřednictvím nadpřirozeného smyslu...“ [92] Nepřeslechli jsme se? Pokud je tomu opravdu tak, pak totéž platí pro antické Řeky i pro současné hinduisty a Polynésany. Pokud se ale domníváte, že budou „spaseni“, jste vedle jak ta jedle vedle smrkového lesa: „Mimo církve (totiž) není spásy!“ [846] To dobře ví i katolický teolog, a tak své myšlení přizpůsobí „celku věřících (který se nemůže mýlit)“. Jinak řečeno, kognitivní bariéra je tu opět a stále, a je diktována průměrným intelektem.

Přitom: „Úkol autenticky vykládat Boží slovo psané nebo ústně předávané je svěřen pouze učitelskému úřadu církve, který vykonává svou pravomoc ve jménu Ježíše Krista, to je biskupům ve spojení s Petrovým nástupcem, římským biskupem.“ [85] V jasnější formulaci: „Úkol autenticky vykládat Boží slovo byl svěřen pouze učitelskému úřadu církve, papeži a biskupům.“ [100] „Nejvyšší stupeň“ pravdivosti zajišťuje papeži „charisma *neomylnosti*“, o němž se dočteme, že se „vztahuje na všechny prvky nauky, včetně morálky“ [2035]. Pak ovšem i na „zjevení“. A poznávající subjekt? „Přemýšlením a studiem věřících... a zvláště teologickým *bádáním* se snaží dosáhnout hlubokého poznání zjevené pravdy.“ [94] Jaké „bádání“ proboha? Vždycky a nutně jde o „dohledávání“ argumentů proti „nepřátelům náboženství“! Pište si, co chcete, ale co je pravda, posoudíme my, biskupové! A ty na ně hledíš, Bože, jak na to stádo? Kde je lidská důstojnost? A kde „důstojnost Boha“? Ale kdo by

se ptal po důstojnosti „božích žebráků“! „Věřící... ochotně přijímají učení a pokyny, které jim pastýři různými způsoby předkládají.“ [87] Submisivita tu dosáhla svého vrcholu, nebo spíše „dna“: „Vírou člověk plně podřizuje Bohu svůj rozum a vůli.“ [143] Bohu, nebo církvi? Přitom se máme „svobodně podřídít.“ [144] A protože biskup „neodmítá vyslechnout své *poddané* (sic!)“, [896] bude katolický sub-jekt „snadno a bez pochybování souhlasit se všemi věcmi, i s těmi největšími a nejnepochopitelnějšími, a třeba i přesahujícími běžné přírodní zákony.“ [274] Nic nás už teď nemůže zmást: evidentně kráčí o monarchický model pravdy a poznání!

Jestliže tedy „Bůh stvořil z *jednoho* člověka celé lidské pokolení“, je to pro katolíka pravda, evoluce neevoluce, proti ní, bez ní i s ní, protože evoluci tu nutně připadá jen doplňkový charakter. Neboť: „Pouze božsky zjevené náboženství jasně uznalo původ a cíl člověka,“ rozuměj cíl v Bohu a ve vzkříšení těla. [2244] KKC si netroufá říci „poznalo“, ale myslí si to. Evoluce v katolickém pojetí je degradovaná a pervertovaná evoluce a všechny kritické námítky vůči ní jsou v posledku koordinovány biskupy a papežem (což je v případě Benedikta XVI. obzvlášť pikantní). To je nás další závěr, Z₂₈.

(VIII). Vědu si pan *Joseph Ratzinger* představuje vsutku obskurním způsobem. Čtème: „Vykladač Písma svatého... musí pozorně zkoumat, co měli svatopisci skutečně v úmyslu vyjádřit a co chtěl jejich slovy zjevit Bůh.“ [109]. Znalost „úmyslu autora“ je hermeneutický blud, KKC přitom nezastírá, že prvotní církve tvořili „prostí lidé“, vyjadřující se „prostředky své doby“. Znalost záměru Boha pak není nic jiného než kamufláž a ideologická manipulace, lidově řečeno „vesničky křesťana Potěmkina“. Věda podle KKC má „přispívat... k pronikavějšímu pochopení a výkladu smyslu Písma svatého, aby na základě *předběžné* vědecké praxe dozrál úsudek církve.“ [119] Věda se hodí jako „předběžná vědecká praxe“, ale co je „pravda“, posoudí papež! A tak jsou „zázraky Krista i světců naprosto bezpečnými znamenými božího zjevení“, tedy „vnějšími důkazy zjevení Boha“. [156] Zjevení je ovšem součástí světa, a jako takové by mělo být ověřováno.

Zjevení je historická událost a spadá tedy zřejmě do pravomoci historie. Tu si ale KKC představuje „svým (typickým) způsobem“. „Nikdo totiž nebyl očitým svědkem samotné události zmrtvýchvstání“, [647] čtème a souhlasíme. Ale: „I když je zmrtvýchvstání historickou událostí, zjiitelnou podle znamení prázdného hrobu a na základě skutečnosti jednotlivých setkání apoštolů se vzkříšeným Kristem, nicméně tím, jak dějiny přesahuje a překonává, zůstává ústředním předmětem víry.“ „Zmrtvýchvstání“ je tedy „historickou událostí“, kterou „nikdo neviděl“, rozuměj: neexistuje o tom dokument ani přímé svědectví! Charakter události je tedy *narativní*. Není to pak ale „historická událost“. Není-li historická, je patrně mytologická, ale co znamená věta „To je důvod, proč se vzkříšený Kristus nedává poznat světu, ale svým učedníkům“ [647], co věta „Duch svatý může použít prostých, aby osvětil učené a v důstojnosti výše postavené“? [2038] Co jiného než to, že „mysl prostých“ lze lépe, a to velmi snadno přesvědčit? Na jednající postavy, v tomto případě Krista, opět není příznačným způsobem „vidět“. Zmrtvýchvstání je „prázdný hrob“. Prázdným hrobem ostatně končí nejstarší exemplář Evangelia *podle* Marka. Že je nenapsal „Marek“, víme z toho, že je psáno řecky a že autor, ostatně negramotný, neznal zeměpis Galileje. Pak ovšem „Svatý Duch“ zjevil pisateli falešné údaje. Karteziánský subjekt je manipulativní entita.

Nakolik je tomu pro katolíka „tak“, jak tvrdí KKC, můžeme církevní praxi směle stavět vedle vědy jako rovnocennou činnost. „Exorcismus je zaměřen na vymítání zlých duchů nebo vymanění z ďábelského vlivu... Velmi odlišný je případ nemoci, především psychických, jejichž léčení náleží do oblasti lékařské vědy. Dříve než se přikročí k exorcismu, je tedy důležité se přesvědčit, zda se jedná o přítomnost zlého ducha nebo *jen* o nemoc.“ [1673] Kdo ale posoudí, zda se jedná či nejedná o zlého ducha? Kdo jiný než váš diecézní biskup! „Vymítání“ pak nejsou v katolické církvi tak řídký případ, jak by snad ateista očekával, o tom hovoří příklady ze sousedního demokratického Polska víc než výmluvně.

V Polsku se ovšem pilně pracuje na tom, aby byl Jan Pavel II. svatořečen, a to za „záračné uzdravení“ (které zřejmě nejde vysvětlit vědecky). Svatých papežů má Obecná církev víc než třicet, a tak proč bychom Janu XXIII. neodpustili druhý, ten „opravdový“ zázrak? Papež je neomylný, ať je to Borgia nebo František! Čeho jsme tu svědky, je hanba lidského rozumu, a tak nás už neudiví ani tvrzení KKC, že ačkoli „jsme z Boha“, „celý svět má v moci zlý duch“. [2852] Tady se nepokročilo nad víru v duchy, a to je také nevyslovená víra každého katolického teologa.

(IX). Co si s tím vším počít? Předně bych doporučoval odepřít kreacionistům právo užívat termínu „pravda“. Nejde jim totiž o pravdu, ale o církev, vždyť Bůh stvořil svět „kvůli církvi“ [760], jak tvrdili první křesťané. „Když nám dal svého Syna, který je jeho Slovo, a on nemá jiné, řekl nám jednou všechno provždy v tomto jediném Slově a nemá už, co by říkal...“ Pak ovšem i „kdo by se dnes chtěl tázat Boha nebo si přál nějaké vidění nebo zjevení, nejen by jednal pošetile, ale urážel by Boha.“ [65] Dále je potřeba upřít kreacionistům právo na termín „bádání“. Obojí nahraďte pojmy „přesvědčení“ a „přesvědčování“, a máte o věci jasno. Kreacionisté vás vždy jen přesvědčují o tom, co je od dob apoštolů jasné, přinejmenším jim samotným. „Právo na náboženskou svobodu není mravní přípustnost přidržovat se omylu, ani nějaké domnělé právo na blud.“ [2108] Omyl, blud a charisma neomylnosti, co tady s bádáním? Bádání a pravda jsou starší než všechna evangelia, o dobrých šest set let starší než oblíbená a zprofanovaná Pilátova hláška o pravdě! Jako autentický poznávací postoj objevili bádání miléttští myslitelé, Thalés a jeho žák Anaximandros, jenž jako první v dějinách formuloval myšlenku evoluce. To nebyla spekulativní idea, byl to výsledek tehdejšího *bádání*, opřeného o geologii a embryologii. Evolucionisté sami by se naproti tomu měli bránit proti tvrzení, že věřit vědeckým teoriím je „také víra“ a že si v tom jsou obě strany rovný. My vědeckým teoriím „nevěříme“, my jim „důvěřujeme“, ne ale natolik, abychom je „neprověřovali“. Až objevíme v kosmu tělo Panny Marie, jsme připraveni opustit evoluční teorii. Termín „duchovní“ kreacionistům rádi přenecháme: jejich tvrzení, že člověk se „skládá“ z „materiální“ a „duchovní“ složky totiž neznamená hmotu a intelekt, nýbrž „mrtvou hmotu“ a „Ducha svatého“. Za to se poděkujeme a budeme raději užívat termín „intelektuální“, „tvůrčí“ a podobné světské termíny. Vznesené jsou až dost. Máme tu tedy proti sobě pojmy „věda versus náboženství“, „pravda versus přesvědčení“, „bádání versus přesvědčování“, „intelektuální versus duchovní“, „důvěra versus víra“. A můžeme doplnit „teorie versus dogma“.

Katoličtí kreacionisté ať si potom mluví, co chtějí, ale ať nemluví do problémů současnosti. Sami totiž doznávají, že jejich „sociální nauka“ se formovala v polovině devatenáctého století, a my dodejme, že jejich ontologie je plodem století třináctého! Těmi „problémy současnosti“ nemyslím jen a výlučně vědu, ale také vědu a *především* vědu. Všechno ostatní je totiž závislé na „pravdě“ podle KKC, a to jsou vyslovené brzdy poznání, v poslední instanci škodlivé. Logická figura „papež versus Galilei“ netratila v katolické církvi nic ze své aktuálnosti.

Na závěr hádanku: představte si dva paralelní katechismy, jejichž text je do posledního slova totožný, a oba ústy svých papežů tvrdí, že spásu zaručuje výlučně příslušnost k jejich církvi, které jsou „apoštolské“. Kontrolní otázka: který z obou KKC má pravdu? Odpověď je jasná a měl by ji znát každý, kdo pozorněji četl tento článek. Kdo by přece jenom nevěděl, tomu dáme jako nápovědu výrok samotného Krista z Evangelia podle celníka Matouše: „Amen, pravím vám, že někteří z těch, kteří tu stojí (*tím se myslí Ježíšovi učedníci, např. Matouš*), neokusí smrti, dokud nespátí Syna člověka přicházejícího se svým královstvím.“ [Matouš 16,28] Kdo má uši, ten slyší, nebo alespoň doufám. Jak smutně pak zní výrok z jedné epištoly svatého Pavla: „A jestliže Kristus nevstal, marné je naše kázání, marná je vaše víra.“ [První list Korintským 15,14] Popření jako klasický výraz neurózy tu našlo svůj

dokonalý výraz a předznamenává celé dějiny křesťanské církve. Nejde-li o popření, pak se „dobrá zvěst“ jednoduše nenaplnila a kritický rozum přistihl Boha při lži.